

ВЛАДА І ЦЕРКВА

УДК 323.28:277.4](477)«195/199»(09)

Оксана ВИСОВЕНЬ*

Каральні заходи радянського тоталітарного режиму проти євангельських християн-баптистів УРСР (друга половина ХХ ст.)

У статті проаналізовано листи-клопотання керівників Ініціативної групи та Ради родичів в'язнів євангельських християн-баптистів до уряду СРСР, адміністративних і правоохоронних органів, міжнародних організацій щодо переслідування віруючих за релігійні переконання. Доведено, що радянська влада використовувала насильницькі методи боротьби з християнами незареєстрованих громад УРСР, оскільки вважала їх злісними релігійними дисидентами.

Ключові слова: євангельські християни-баптисти, Ініціативна група та Рада родичів в'язнів ЄХБ, тоталітарний режим, репресивно-каральні заходи, методи боротьби, свобода совісті й віросповідання.

---

* *Висовень Оксана Іванівна* – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та культури України Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Вивчення проблеми боротьби радянської тоталітарної системи з однією із найпотужніших конфесій в УРСР – євангельськими християнами-баптистами – малодосліджена, і тому актуальна проблема української модерної історіографії. Адже її вивчення не тільки дасть змогу показати людиноненависницьку та віронетерпиму сутність тоталітарного режиму, несприйняття ним, крім комуно-більшовицьких, будь-яких інших загальнолюдських цінностей, але й довести, що незважаючи на карально-репресивні заходи цієї системи, які відбулися у другій половині ХХ ст. з метою підкорення та знищення цієї конфесії, десятки тисяч послідовників ЄХБ завдяки вірі змогли протистояти їм, сміливо відстоюючи своє конституційне право на свободу совісті та віросповідання.

Слід зазначити, що євангельські християни-баптисти – одна з протестантських конфесій, що відокремилися від католицизму ще у XVI ст. Засновники євангелістсько-баптистського руху першими з християн-протестантів сформулювали принципи відділення церкви від держави. Так, Дж. Сміт визначив кредо (визнання) віри, у параграфі 84 якого, зокрема, йшлося:

«[Ми послідовно віруємо,] що представники влади не повинні використовувати своє службове становище і втручатися в релігію чи справи совісті, приневолюючи й силуючи людей до тієї чи іншої форми релігії або доктрини; а надати християнській релігії право опікуватися громадянськими правопорушеннями, неадекватними діями людей супроти людей в убивствах, перелюбах, крадіжках і т. д., тому, що тільки Христос є володарем і законодавцем церкви й совісті»¹.

Інший родоначальник раннього баптистського руху, Т. Гелвіс, у праці «Коротка декларація про таємницю беззаконня» вперше в модерній історії висунув вимоги щодо свободи совісті для всіх людей:

«Наш пан король є лише земним королем, і він має королівську владу лише у земних справах, і якщо люди короля є покірними й вірними підлеглими, які виконують всі закони, видані королем стосовно своїх підданих, то наш пан і король не може вже вимагати більшого, тому що релігія людей є справа лише між Богом

---

¹ *Underwood A.C. A History to English Baptists. – London, 1961. – P. 42.*

та ними самими, і король не повинен за це відповідати; король також не може бути суддею поміж Богом та людиною. Нехай вони будуть єретиками-турками, євреями чи будь-ким ще, право карати їх земній владі належить у найменшому ступені»².

Отже? євангельські християни-баптисти впродовж своєї 400-літньої історії безкорисливо й жертовно пропагували слово Боже та несли його до тих, хто чекав на нього, при цьому відстоювали право на свободу совісті й принципово домагалися невторчання держави в конфесійні справи. Проте на шляху вірного служіння Богові вагомою перепорою стала деструктивна позиція комуністичної влади, яка в 1960–1970-х рр. у СРСР (у тому числі й в радянській Україні) особливо активно протидіяла християнській діяльності. Із метою детального висвітлення тоталітарної сутності режиму, який послідовно боровся з євангельськими християнами-баптистами, до нашого дослідження залучено, окрім спеціальної літератури з історії конфесії³, джерела самвидаву⁴, де публікувалися листи-клопотання членів Ініціативної групи євангельських християн-баптистів до уряду СРСР, адміністративних та правоохоронних органів, міжнародних організацій щодо їх переслідувань за відстоювання принципів свободи совісті.

За даними Ю. Решетникова й С. Санникова, Ініціативна група складалася з членів помісних церков ЄХБ, котрі в 1960–1961 рр. від'єдналися від контрольованої органами влади Всесоюзної ради євангельських християн-баптистів (ВРЄХБ). «Ініціативники» не мали реєстрації, тож саме їх існування та богослужіння вважалися незаконними. Це призводило до закриття або руйну-

---

² *Underwood A.C. A History to English Baptists. – P. 42.*

³ *Решетников Ю., Санников С. Обзор истории евангельско-баптистского братства в Украине. – Одесса: Богомыслие, 2000. – 348 с.; Underwood A.C. A History to English Baptists. – London, 1961. – 157 p.*

⁴ Братский листок. – 1973. – № 5. – 2 с.; Бюллетень № 1 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – М., 1971. – 8 с.; Бюллетень № 2 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – М., 1972. – 8 с.; Бюллетень № 9 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – М., 1972. – 21 с.; Бюллетень № 10 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – М., 1972. – 9 с.; Бюллетень № 39 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – М., 1977. – 8 с.

вання молитовних будинків, арештів керівників, активних членів. Ядро цієї групи було обране на членському зібранні незареєстрованої громади в м. Узлова (Тульська обл.). Тут пресвітерське богослужіння проводив Геннадій Костянтинівич Крючков, який очолив Ініціативну групу. До її складу ввійшли і представники України: спочатку А. Ф. Прокоф'єв, пізніше – І. Я. Антонов (Кіровоград), М. Т. Шаптала (Ханженково Сталінської (Донецької) обл.), Г. П. Вінс (Київ) та ін.⁵ Перше зібрання Ініціативної групи відбулося нелегально у Харкові. Одним із напрямів її роботи стало написання листів до державних органів із вимогою визнання ЄХБ згідно з конституційним правом на свободу совісті. Спочатку листи-клопотання членів оргкомітету групи публікувалися у журналах «Вісник спасіння», який видавався з 1963 р. (пізніше названий «Вісник істини»).

У 1964 р. було створено Раду родичів в'язнів. Вона ініціювала клопотання перед державними органами стосовно ув'язнених віруючих, оскільки їхні родичі, згідно з чинним законодавством, мали на це право. Очолила організацію Лідія Михайлівна Вінс. Рада також видавала свій журнал. Із 1971 р. друком «Бюлетеня Ради родичів в'язнів» займалося нелегальне видавництво Ради церков «Християнин», що мало у своєму розпорядженні декілька законспірованих типографій. Органи влади повсякчас намагалися припинити цю діяльність, проте не було жодного випадку, щоб їм удавалося ліквідувати усі друкарні⁶.

Офіційно оргкомітет, а потім Рада церков заявляли про Раду родичів в'язнів як незалежну громадську організацію. Лише 1969 р. її почали розглядати як складову Ради церков. Хоча практично Рада родичів в'язнів була нерозривно пов'язана з оргкомітетом від початку свого існування. Крім клопотань про звільнення заарештованих, вона надавала допомогу їхнім сім'ям, навіть організовувала нелегальні дитячі табори для дітей, що залишилися без батьківської опіки⁷.

---

⁵ Решетников Ю., Санников С. Обзор истории евангельско-баптистского братства в Украине. – С. 146.

⁶ Там же. – С. 148.

⁷ Там же. – С. 150.

Згадані організації координували зусилля в написанні листів-клопотань. Позбавлені права на радикальний протест, віруючі ЄХБ намагалися, використовуючи чинну радянську нормативно-правову базу, захищати «право на віру». У листах описано характерні методи боротьби режиму з християнами незарєстрованих громад УРСР. Аналіз широкого масиву цих джерел виявив, що найпоширенішими були розгін молитовних зібрань, незаконні обшуки помешкань задля вилучення релігійної літератури, різноманітні штрафи, арешти, ув'язнення та примусове психіатричне лікування. Подібні методи використовувалися по всій території СРСР.

Типовими в 1970-х рр. стали несанкціоновані обшуки помешкань віруючих. Один із них описано так:

«22 березня 1971 р. в м. Шостка Сумської області УРСР по вул. Молодіжній № 14 було здійснено наліт озброєних осіб на сім'ю віруючої ЄХБ Петренко Діни Григорівни. У дворі Петренко перебував у цей час віруючий ЄХБ Горелов М.М. Наводимо витяг з листа постраждалої, спрямованого до Ради родичів в'язнів: “Коли Горелов М. був у дворі з моїм сином, раптом через паркан з усіх боків перестрибнули люди з пістолетами й кинулися – хто на горище, хто у сарай. Син, злякавшись, метнувся в будинок, зачинивши двері. За ним погналася людина з пістолетом і ударом ноги відчинила двері. Перелякані діти, яких у мене 7, забилися від переляку по кутах. Будинок обшукали, не пред'явивши санкції на обшук”»⁸.

Такі заходи з конфіскацією релігійної літератури та особистих речей проводилися в багатьох містах республіки. Лише в Києві 8 липня 1971 р. під час масових обшуків на квартирах віруючих було вилучено:

«[...] а) 560 духовних нотних збірок “Пісні християн” (у кожній по 710 гімнів) російського видавництва “Християнин”. б) 128 книг, брошур, Біблій, Євангелій особистого користування. 2. У м. Харкові 8 липня 1971 вилучено у віруючих 304 духовних збірки “Пісні християн” із нотами. 3. У м. Калінінграді у віруючих: Геліса В.А., Гордієвич С.В., Хмелева А., Бердник А.Ю. та інших вилучено: 9 Біблій та Євангелій, 8 духовних збірок, 9 магнітофонних

---

⁸ Бюллетень № 1 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С.10.

стрічок. Так, за 16 днів з 14 червня по 1 липня 1971 р. віруючих помісної церкви ЄХБ м. Ківерці Волинської області УРСР оштрафовано на 440 руб. за присутність на молитовних богослужіннях. Церква євангельських християн-баптистів м. Благовещенська оштрафована за останній час на 550 руб.»⁹.

Регулярними у цей період стали такі протизаконні дії міліції, КДБ, прокуратури, суду: залякування віруючих, застосування фізичної сили, арешт, ув'язнення. За віру в Бога засудили 18-річного харків'янина Володимира Петровича Зінченка, який хворів на ревматизм. У таборі РЧ-328/67-А (с. Сокиряни Чернівецької обл.) він працював на важких роботах у кар'єрі. Рада родичів в'язнів неодноразово зверталася до керівників держави щодо помилування В.П. Зінченка. Зокрема, в одному з листів за 1972 р. вказувалося:

«Вам направлено декілька термінових повідомлень від батьків про важкий стан його здоров'я. Із його листа випливає: "Фізично мені дуже важко, ще гірше, ніж у перші дні. Сьогодні (у день Трійці) у мене немає сил навіть для того, щоб пройтися по зоні: тільки встаю – починає боліти голова, у всьому тілі відчувається крайнє виснаження і я можу тільки лежати. Лежачи, пишу цей лист, [...] нікому не бажав би ось так лежати, як я зараз. Прошу, щоб молилися про моє здоров'я"»¹⁰.

Загалом з 11 квітня по 15 липня 1971 р. було заарештовано й засуджено 17 євангельських християн-баптистів. «Бюлетень» так відгукувався про ці події:

«В основу всіх стандартних, як близнюки схожих один на одного, вироків [...] у першу чергу лягають релігійні переконання наших братів і сестер. Багато проходять по справах як свідки, розповідають, що сидять на лаві підсудних за те, що читали Біблію, співали пісень, розповідали вірші релігійного змісту. Але щоб створити видимість загрози й показати підсудних наших братів і сестер страшними злочинцями, додають, що нібито підсудні брати й інші проповідують, закликаючи віруючих боротися з ворогами, які їх гноблять»¹¹.

---

⁹ Бюлетень № 2 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С. 3.

¹⁰ Там же. – С. 2.

¹¹ Там же. – С. 2–8.

За подібними мотивами було засуджено Броніслава Петрови-ча Горобця (м. Броди Львівської обл.), Арона Ароновича Вібе (м. Павлодар), Володимира Степановича Ястребова (м. Харків) та ін. Зокрема першого заарештували просто біля віконця ощад-каси. Він змушений був передати гроші маленькій доньці, яку тримав за руку, і вирушив до в'язниці. Заплакана дівчинка по-бігла додому й повідомила матері про арешт батька¹².

У 1972 р. репресивні заходи проти віруючих посилилися. Згідно з даними Ради родичів в'язнів, за останні шість місяців року було заарештовано й засуджено віруючих ЄХБ:

- «1. Голуб Василь Андрійович, 1930 р. н., м. Ворошиловград;
2. Балацький Анатолій Микитович, 1939 р. н., м. Ворошиловград;
3. Морозов Мирон Петрович, 1891 р. н., м. Кривий Ріг;
4. Бібленко Іван Васильович, 1928 р. н., м. Кривий Ріг;
5. Козаченко Віктор Григорович, 1919 р. н., м. Кривий Ріг;
6. Камильчу Авраам Михайлович, 1928 р. н., м. Кривий Ріг;
7. Потоцький Микола Прокопович, 1937 р. н., м. Кривий Ріг;
8. Артюх Володимир Андрійович, 1927 р. н., м. Рівне;
9. Олейников Тимофій Іванович, м. Рівне;
10. Капеті Василь Вікторович, 1934 р. н., м. Пирятин;
11. Темчук Григорій Андрійович, 1910 р. н., м. Хотин;
12. Беляшов Михайло Опанасович, 1930 р. н., м. Чернігів;
13. Маховик Степан Мефодійович, 1931 р. н., м. Чернігів;
14. Батурин Микола Георгійович, м. Шахти»¹³.

Загалом з 1961 р. понад 650 віруючих ЄХБ було засуджено до позбавлення волі на термін від 1 до 10 років таборів; сотні отримали адміністративне покарання на 15 діб; штрафи за при-сутність на богослужіннях склали понад 200 тис. руб.; міліція, працівники КДБ і дружинники із застосуванням фізичної сили розганяли молитовні зібрання. У рахунок штрафів місцеві орга-ни влади вилучали через суд майно віруючих: меблі, худобу, одяг, будматеріали, радіоприймачі, швейні, пральні машини та

---

¹² Бюллетень № 2 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С. 2–8.

¹³ Бюллетень № 10 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С. 1–9.

ін. При масових обшуках у будинках віруючих конфісковували священні книги, значну частину їх за ухвалою суду знищили¹⁴.

Водночас тоталітарна система боролася не тільки проти членів релігійної громади, але і їхніх неповнолітніх дітей, котрих постійно допитували, залякували, зневажали, принижували. Адже їхній світогляд суперечив радянській системі шкільного атеїстичного виховання, оскільки діти віруючих-християн відмовлялися брати участь у різноманітних агітаційних заходах, зокрема атеїстичної спрямованості.

Важливим методом впливу на дитячий світогляд було обов'язкове членство в дитячих та юнацьких організаціях – піонерія, ВЛКСМ. Одне з головних завдань, яке ставили органи освіти перед «юними ленінцями» – безкомпромісна боротьба з «інакомислячими», у тому числі й дітьми віруючих-християн. У школах проводилося активне переслідування дітей через належність до родин віруючих, небажання бути піонерами й комсомольцями. Також, згідно з ухвалою суду, чимало батьків позбавлялися батьківських прав саме з огляду на релігійне виховання дітей. Останніх направляли до дитячих інтернатів. Так, у м. Саки засуджених Романович і Здоров позбавили батьківських прав. Антигуманне відбирання батьківських прав через виховання власних дітей у релігійному дусі не тільки суперечило елементарним нормам загальнолюдської моралі, але було й порушенням 9-го пункту декрету про відокремлення церкви від держави¹⁵.

Типовими стали допити неповнолітніх слідчими прокуратури, міліції про богослужіння й церковних діячів. У звіті Комісії матерів-християнок, які досліджували порушення прав дітей, при Раді родичів в'язнів указувалося:

«1. м. Ворошиловград, 8 липня 1972 р. в будинку Андрющенка по вулиці Урицького, 114-б, зібралися діти з трьох сусідніх сімей для проведення християнського вечора, після чого всі разом вечеряли. У цей момент до помешкання ввірвалася міліція. Усіх

---

¹⁴ Бюллетень № 10 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С. 2.

¹⁵ Братский листок. – 1973. – № 5. – С. 2.

сусідських дітей відвезли в міліцію, де перед ними лаялися нецензурними словами, котрих, як кажуть діти, “у житті не чули”.
2. Андрющенко Валерій Павлович улітку 1972 потрапив в аварію з мотоциклом. Органи міліції, маючи постійну ненависть до сім’ї Андрющенка, свідомо чи помилково написали документ на місце його роботи: “Був у нетверезому стані, порушував правила вуличного руху”»¹⁶.

У дитячих шкільних характеристиках свідомо вказувалася належність дитини до віросповідання її батьків, їх місцезнаходження, відвідування церкви, віра в Бога. Такий документ фактично позбавляв можливості вступу до вищих навчальних закладів¹⁷.

У другій половині 1970-х рр. розгін молитовних зібрань по всій території УРСР набув масового характеру. У «Бюлетені» Ради ЄХБ описано чимало випадків організованих дій міліції проти молитовних зібрань віруючих. Зокрема, один із них зафіксовано в 1976 р.:

«Наші друзі Дергачівської, Комарівської та інших церков ЄХБ відвідали нашого єдиновірця в м. Белгороді по вул. Корочанська, б. 361 у недільний день 24.10.1976 р. У ньому ми молилися, читали Біблію, здійснювали мирне богослужіння, суто релігійного характеру. Раптом вривається міліція, дві людини, головний із них капітан міліції Белкін. Почали кричати й погрожувати, вимагаючи припинити зібрання, а потім почали переписувати прізвища. За Конституцією, ми маємо право на проведення богослужінь, тому що в нашій країні свобода совісті. Віруючі вимагали припинити ці безчинства й усі питання з’ясувати після проведення богослужіння, але міліція не послухала голос громадян і викликала ще кілька співробітників, котрі ввірвалися до кімнати, вимагаючи припинити служіння Богу, погрожуючи всіх заарештувати. Потім заходилися виривати літературу з рук віруючих, супроводжуючи свої дії різними погрозами. Далі почали хапати та викручувати руки одновірцям, тягти їх у машину під назвою "Міліція". Діти, які були з батьками, перелякалися, кричали, а т. Белкін і його помічники дітей кидали в машину.

---

¹⁶ Бюллетень № 2 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С. 1–2.

¹⁷ Бюллетень № 10 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С. 9.

Зірвали настінний текст, забрали літературу, Біблії, магнітофонні стрічки, розбили гітару, забрали кларнет, фотоекспонетр, портфель. А коли деякі брати хотіли сфотографувати цей беззаконний напад, кілька людей із міліції кинулися забирати фотоапарат. Схопили нашого брата Ковпака Петра за руки, повалили його в бруд і сніг, шукаючи фотоапарат, якого в нього не виявилось, а потім брудного кинули в машину. Сержант схопив юнака Феденка Сергія та вдарив головою об стіну. В інших забирали особисті речі, не тільки в дорослих, але й у дітей. Набили повну машину абсолютно невинних, мирних віруючих громадян. І не тільки перешкодили провести богослужіння, але розігнали й заподіяли фізичні насильства, не маючи на це жодного права. Усіма цими беззаконними обурливими діями керував капітан міліції Белкін. Не так давно було підписано нашим урядом акт, де йдеться про свободу проведення богослужіння та сповідання віри в Бога. Але белгородські представники влади грубо знехтували всіма гуманними законами нашої держави. У міліції, за присутності заст. начальника міліції м. Белгорода тов. Стеценка Н.Д., заст. голови міськвиконкому Світлани Олександрівни і трьох представників міськвиконкому, усіх допитали й обшукали, як злочинців, на що не мали санкції прокурора, відібрали всю духовну літературу, а потім із погрозами звільнили, а сімох людей залишили, посадили в камеру і тримали добу голодними, не дозволяючи робити передачі. Коли наш одновірець Кучеренко Г.В. пішов до міліції дізнатися про друзів, то його також схопили, як злочинця, обшукали, відібрали особисті речі, посадили в камеру й судили. Затримавши наших друзів, справили незаконний суд без присутності свідків та обвинувачів під головуванням судді. Притому, що троє з них були малолітніми. Суддя за присутність на богослужінні виніс вирок наступним братам: 1. Ковпак Петро Якович – на 1 місяць примусових робіт з відрахуванням 20% заробітної платні. 2. Клименко Віктор Іванович - на 1 місяць примусових робіт із відрахуванням 20% заробітної платні. 3. Феденко Сергій Тимофійович – на 1 місяць примусових робіт із відрахуванням 20% з заробітної платні. 4. Кучеренко Григорій Васильович – на 1 місяць примусових робіт із відрахуванням 20% заробітної платні. Залучили та тримали добу неповнолітніх дітей Гонтара Якова Яковича і Гонтар Надію Яківну. Ми, віруючі громадяни, просимо Вас дати вказівку місцевим органам влади: 1. Скасувати вирок усім засудженим. 2. Повернути незаконно відібрану духовну літерату-

ру. З. Дати вказівку місцевим органам не репресувати віруючих, не застосовувати фізичного насильства над віруючими ЄХБ, дати можливість безперешкодно проводити служіння Богу, відповідно до закону про свободу совісті. м. Харків, 14 листопада 1976 р. Підписали: 264 особи»¹⁸.

Комуністичний режим не тільки закривав незареєстровані громади, забороняв молитовні зібрання, кидав за ґрати, а й фізично знищував євангельських християн-баптистів. 16 липня 1972 р. прийняв мученицьку смерть солдат радянської армії двадцятирічний Іван Моєсєєв, який проходив службу в м. Керч. За те, що він проповідував слово Боже, його переслідували, морили голодом, тримали на морозі в літній формі, саджали у в'язницю й катували. Побитого, пораненого, обпеченого розжареним залізом, ще живого – утопили у Чорному морі на глибині 156 см, при його зрості 185 см¹⁹.

У 1970-х рр. випадки вбивств віруючих-християн почастишали й у цивільному житті. Один із них стався в м. Кривий Ріг 13 вересня 1975 р. Після звільнення з в'язниці міліція вбила в'язня совісті І. В. Бібленка. У 1976 р. також у міліції забито до смерті віруючого з с. Іванівці Чернігівської обл. Н. Я. Дейнега. Лише на запит його дружини – Євдокії Степанівни та членів церкви до прокуратури СРСР щодо розслідування цього злочину, прокуратура Чернігова дала відповідь:

«За фактом спричинення Вашому чоловікові тілесних ушкоджень, що викликали його смерть, порушено кримінальну справу, проводиться розслідування. Судово-медичним експертом, що робив розтин тіла Вашого чоловіка, в акті судово-медичної експертизи зафіксовано всі тілесні ушкодження, які були на померлому. З інших питань, що викладено у заяві, Вам і Вашому чоловікові неодноразово давалися відповіді. Прокурор Чернігівського району молодший радник юстиції [підпис] Б. М. Скрипка»²⁰.

---

¹⁸ Бюллетень № 39 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С. 7–8.

¹⁹ Бюллетень № 9 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С. 1–21.

²⁰ Бюллетень № 39 Совета родственников узников христиан-баптистов в СССР. – С. 15–16.

Таким чином, характеризуючи методи боротьби радянської влади з релігійними громадами євангельських християн-баптистів у другій половині ХХ ст., можна зробити наступні висновки. На початку 1960-х рр. розпочався активний наступ на об'єднання ЄХБ із метою або ліквідувати, або повністю їх контролювати. Незважаючи на жорсткі методи боротьби тоталітарної системи з віруючими, найстійкіші та найпослідовніші члени конфесії, так звані «ініціативники», не скорилися й організували спротив владі, оприлюднюючи інформацію про репресії проти віруючих у самвидаві. Хоча це протистояння коштувало їм сил, здоров'я, а деяким навіть і життя, але своєю боротьбою вони відстояли право на свободу совісті та віросповідання.

Высовень О. Карательные меры советского тоталитарного режима против евангельских христиан-баптистов УССР (вторая половина ХХ в.)

В статье проанализированы письма-ходатайства руководителей Инициативной группы и Совета родственников узников евангельских христиан-баптистов к правительству СССР, административным и правоохранительным органам, международным организациям относительно преследования их за религиозные убеждения. Доказано, что советская власть использовала насильственные методы борьбы против христиан незарегистрированных общин УССР, поскольку считала их злостными религиозными диссидентами.

Ключевые слова: евангельские христиане-баптисты, Инициативная группа и Совет родственников узников ЕХБ, тоталитарный режим, репрессивно-карательные меры, методы борьбы, свобода совести и вероисповедания.

Vysoven' O. Soviet Totalitarian Regime in Struggle against the Faithful Gospel Christian-Baptist UkSSR (Second Half of the Twentieth Century)

The article deals with the analysis of solicitation letters written by the Initiatory group and the Relatives' Council of Gospel Christian-Baptists prisoners – these letters were addressed to the government of USSR, administrative and law enforcing authorities and to the international organization as regards of pursuing by their religious beliefs. The article shows that Soviet Power used violent methods of struggle against the faithful Christians of unregistered communities of Ukraine so far as Soviet Power considered them malicious religious nonconformists.

Key words: Gospel Christians-Baptists, Initiatory group and Relatives' Council of Gospel Christian-Baptists prisoners, totalitarian regime, repressions, methods of struggle, freedom of conscience and religion.